

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultāte
Pirmsskolas izglītības skolotājs

AGNIJA MŪRNIECE

Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu runas attīstība caur rotaļām

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Docente
Akadēmiskais amats

Dr. paed.
Zinātniskais/
akadēmiskais grāds

Inga Stangaine
Vārds Uzvārds

Paraksts

Anotācija

Kvalifikācijas darba **temats**: ‘‘Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu runas attīstība caur rotaļām’’.

Kvalifikācijas darba **autore**: Agnija Mūrniece.

Kvalifikācijas darba vadītāja: Dr. paed. Inga Stangaine.

Kvalifikācijas darba **mērķis**: Teorētiski izziņāt un praktiski izpētīt jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu runas attīstību caur rotaļām un izstrādāt rekomendācijas pirmsskolas izglītības pedagogiem bērnu runas attīstības veicināšanā.

Darba pirmajā daļā tika analizēta un pētīta teorētiskā literatūra par to, kas ir valoda un runa; jaunākā vecuma bērnu attīstība; kas ir rotaļas un kā tās ietekmē tieši bērnu runas attīstību šajā vecumposmā.

Darba otrajā daļā tika veikts empīriskais pētījums par to kā ar rotaļām veicināt bērna runu. Pētījuma sākumā tika veikts pētāmās grupas raksturojums, vērtēts bērnu runas attīstības līmenis pēc izstrādātajiem kritērijiem, veikts pedagoģiskais process, kurā iekļautas rotaļas un spēles, veikta bērnu vērtēšana pētījuma beigās.

Kvalifikācijas darba **apjoms** 33 lappuses, darbā iekļautas 3 tabulas, 6 attēli, 4 pielikumi. Izmantoti 34 literatūras avoti.

Atslēgas **vārdi**: valoda, runa, rotaļas, spēles, jaunākais pirmsskolas vecums.

Annotation

The subject of the qualification work: “Speech development of younger preschool children through play”.

The author of the qualification work: Agnija Mūrniece

Supervisor of the qualification work: Dr. paed. Inga Stangaine

The objective of the qualification work: To explore theoretically and study practically the speech development of children from younger preschool age through play and to develop recommendations for preschool teachers in promoting children’s speech development.

The first part of the work consists of analysis and studies of the theoretical literature on what language and speech are; development of younger children; what are games and how do they directly affect the speech development of children at this age.

In the second part of the work, an empirical study was conducted on how to promote a child’s speech through play.

At the beginning of the research, the study group was characterized, the level of children’s speech development was evaluated according to the developed criteria, the pedagogical was carried out, which included games and play, and the children were evaluated at the end of the study.

The amount of qualification work: 33 pages, the work includes 3 tables, 6 images, 4 appendices.

34 literary sources were used.

Key words: language, speech, play, games, younger preschool age.

Saturs

Ievads.....	5
1. Teorētiskās literatūras analīze par pirmsskolas jaunākā vecuma bērnu runas attīstību caur rotaļām.....	7
1.1. Valodas un runas jēdziens.....	7
1.2. Pirmsskolas jaunākā vecuma bērnu attīstības raksturojums.....	9
1.3. Rotaļu raksturojums ietverot runas attīstību.....	11
2. Bērnu vārdu krājumu izpēte un papildināšana pedagoģiskajā procesā.....	15
2.1. Pētījumā izmantoto metožu apraksts.....	15
2.2. Pētāmās grupas raksturojums pētījuma sākumā.....	15
2.3. Pedagoģiskais process bērnu vārdu krājuma paplašināšanai.....	21
2.4. Grupas raksturojums pētījuma beigās.....	27
Secinājumi.....	29
Ieteikumi bērnu runas attīstības sekmēšanai.....	30
Literatūras un avotu saraksta.....	31
Pielikums.....	32

Ievads

Mūsdienās, arvien vairāk bērniem tiek novērotas runas attīstības problēmas. Kā galveno iemeslu tam var minēt, ka vecāki pietiekami daudz uzmanības nepievērš bērna valodai. Šīs problēmas var novērst zinot valodas attīstības posmus. Bērnam vecāki ir pirmie skolotāji. Ir vajadzīga cieša saskarsme starp vecākiem un bērnu, lai veiksmīgi noritētu attīstība. Ar runas palīdzību bērns apmierina savas vajadzības, pauž jūtas, veido attiecības, jautā un komunicē.

Agrīnā vecumā bērns mācās apgūt pašu grūtāko – valodu. Šajā vecumā bērnam piemīt liela spēja mācīties, spēcīga zinātkāre, elastīga domāšana, spēja uzzināt jaunas lietas un atbildēt uz tām (Fišers, 2005, 9). S. Tūbele norāda, ka valoda ir ne tikai domāšanas, bet arī citu psihisko procesu – sajūtu, uztveres, atmiņas, iztēles, emociju, gribas izteikšanas līdzeklis un galvenais sazināšanās līdzeklis sabiedrībā (Tūbele, 2019, 9). Runa attīstās arī atdarināšanas procesā – atdarinot pieauguša lūpu kustības, žestus un mīmiku, tādēļ ir svarīga pieaugušā komunikācija ar bērnu jau agrīnajā posmā. Viens no runas attīstības veicinātājiem noteikti ir rotaļas. Kā ir minējusi I. Stangaine un D. Dzintare – “Rotaļa ir pirmsskolas vecuma bērna dzīvesveids. Rotaļā viņš rada savu domu, jūtu un izjūtu pasauli – viņš domā, sacer, salīdzina, runā, izdomā, izpildot lomu, priecājas, skumst, smejas un dusmojas.” (Dzintare, Stangaine, 2007,5).

Pēc autores uzskatiem rotaļās bērns veiksmīgi apgūst valodu un attīsta runu. Vecumam atbilstošas rotaļas rada interesi par jauno, cenšas atdarināt dzirdēto. Svarīgi, lai pedagogs organizējot mācību procesu tajā iekļauj arī dažādas rotaļas. Runas attīstība jāveicina jebkurā dienas laikā, pastaigā, rotaļās, nodarbību laikā, pēcpusdienu cēlienā.

Pētījuma objekts: Rotaļas pirmsskolas pedagoģiskajā procesā.

Pētījuma priekšmets: Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu runas attīstība.

Pētījuma mērķis: Teorētiski izziņāt un praktiski izpētīt jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu runas attīstību caur rotaļām un izstrādāt rekomendācijas pirmsskolas izglītības pedagogiem bērnu runas attīstības veicināšanā.

Pētījuma jautājums: Vai caur rotaļām iespējams attīstīt jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu runas prasmes?

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt teorētisko literatūru par runas attīstību pedagoģiskajā procesā jaunākā pirmsskolas vecumposma bērniem.
2. Izziņāt jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstības likumsakarības.
3. Teorētiski un praktiski izpētīt rotaļu nozīmi runas attīstības veicināšanai.

4. Analizēt un apkopot iegūtos rezultātus un izstrādāt rekomendācijas.

Pētījuma metodes:

1. Teorētiskās literatūras analīze
2. Empīriskā - pedagoģiskais novērojums, izmēģinājuma darbība un datu statistiskā analīze.

Pētījuma bāze: Jelgavas pilsētas pirmsskolas izglītības iestāde ‘X’, (pētījumā piedalās 18 bērni vecumā no 1.5 – 3 gadi).

1. Teorētiskās literatūras analīze par pirmsskolas jaunākā vecuma bērnu runas attīstību caur rotaļām

1.1. Valodas un runas jēdziens

Valoda ir zīmju sistēma, veids kā cilvēki komunicē, izsaka savas domas. Valoda tiek realizēta caur runu (Aleksejevičs, 2020). Savukārt, Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā tiek minēts, ka ‘valodu’ izmanto informācijas fiksēšanai, izglītības sistēmā valoda ir zināšanu sniegšanas un apgūšanas līdzeklis (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000).

Lingvodidaktikas terminu skaidrojošajā vārdnīcā jēdziens ‘valoda’ tiek definēts kā zīmju sistēma ar kuras palīdzību cilvēki var sazināties, izteikt savas domas un nodotu informāciju tālāk. Valodai ir trīs formas – rakstu, žestu un runas (Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca 2011).

V. Golubina min, ka valodai ir liela nozīme bērna psiholoģiskajā attīstībā, tā pilda konkrētas funkcijas – komunikatīvo, vispārinošo, regulējošo. Kā arī ar valodas palīdzību skolotājs veido bērna attieksmi pret apkārtejo pasauli un sekmē bērna runas attīstību. Tā nav iedzimta spēja, bet attīstās pakāpeniski vienlaikus ar bērna fizisko un garīgo attīstību (Golubina, 2007).

V. Rūķe – Draviņa min, ka bērnam ikdienā ir jādzird valoda un jāaug ar to kopā arī garīgi. Vecāku iesaiste un skolotāju metodiskie paņēmieni tikai atvieglo pirmās valodas apguvi. Jāņem vērā, ka valodas attīstību ietekmē dažādi faktori – bioloģiskie un sociāli, vide un izglītības process (Anspoka, Stangaine, 2017).

Darba autore piekrīt, ka svarīga loma ir vecāku iesaiste bērna valodas attīstībā. Vecākiem jau no agrīna vecuma ir jārunā ar bērnu skaidri un saprotami. Jālasa pasakas, jādzied kopā dziesmas, ejot pastaigā runāt ko apkārt redz. Šajā vecumposmā bērns ir atdarinātājs, atkārtos ar prieku visu ko tam sniegs.

Arī H. Helmiga uzsver, ka bērns neiemācīsies runāt, ja nedzirdēs runājam citus un ja ar viņu neviens nesarunāsies (Helmiga, 2006).

Kopīga grāmatu lasīšana ir svarīga bērnu valodas attīstībai. Bilžu grāmatas bagātina bērna vārdu krājumu, bērns dzird dažādus vārdus – īpašības un darbības vārdus, kas dod iespēju bērnam dzirdēt gramatiski pareizu valodu. Grāmatas lasīt bērnam var jau no agrīna vecuma, jo tas ir pamats vēlākai valodas attīstībai (Klemensa, Kegels, 2020).

“ Valoda ir līdzeklis cilvēka domāšanai, pašizteiksmei, saskarsmei, sociālo attiecību veidošanai, pasaules uztveres atspoguļojumiem, kultūras atklāsmei un tās attīstībai”(Dzintere, Stangaine, Augstkalne 2014)

Šī darba ietvaros tika pētīts arī jēdziens **runa**. Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā jēdziens tiek skaidrots kā runāšana, tekstu veidošana un domu izteikšana saziņas procesā. Tā ir saziņas forma, kuras līdzeklis ir valoda (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000).

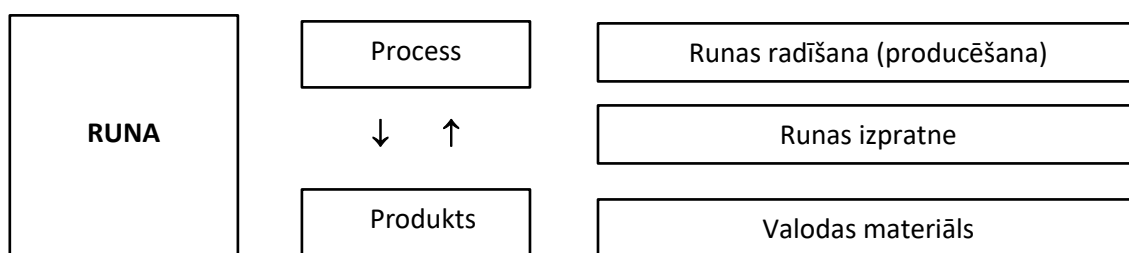
Runa ir valodas izpausme tekstā ar maņu orgāniem mutvārdos uztveramā veidā; gan runātā teksta radīšanas process, gan tā rezultāts. Runa – valodas konkrēta izpausme gan mutvārdos, gan rakstos (Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca 2011).

Runa tiek definēta kā saziņas forma ko nodrošina valoda. Mūsdienu psiholoģijā runa tiek definēta kā universiālu saziņas līdzekli ar īpaši organizētām apzinātām darbībām, kurā piedalās divi subjekti (Gluhovs, 2005).

Bērns bez spējas izpausties ar runu un dzimto valodu nevar sevi apliecināt un pilnveidoties. Tā ir funkcija, bez kuras cilvēks nevar iztikt un bez valodas nav iedomājama cilvēkam piemītošā specifiskā domāšana (Irbe, Lindenberga, 2017).

P. V. Aleksejevičs min, ka runa tiek uzskatīta par garīgu procesu, saziņas formu, veidu un līdzekli kā sazināties. Runas attīstība sastāv no diviem posmiem. Pirmais – artikulācijas un fonēmiskas auss attīstība. Otrais – veidojas pasīvais vārdu krājums un tālāk aktīvais vārdu krājums (Aleksejevičs, 2020).

Runa pastāv saskarsmē ar citiem cilvēkiem – sarunājoties ar tiem, izteikt savas domas vai viedokli. Bērns šo valodas lietošanas procesu apgūst pakāpeniski.

1. attēls. **Indivīda runas darbība** (Dzintere, Stangaine, Augstkalne 2014)

Runas process un produkts ir savstarpēji saistīti. Ar runas palīdzību valoda kļūst “dzīva” un ar tās starpniecību tā tiek apgūta (Dzintere, Stangaine, Augstkalne 2014).

Pirmsskolas bērnu runas attīstībai tiek pievērsta liela uzmanība. Tās apgūvē ir vairāki svarīgi faktori, kas jāņem vērā – bērna veselības stāvoklis, sociālā un emocionālā attīstība, kustību attīstība, izziņas spēju attīstība (Kaņepēja, 2012).

”Runu no valodas nav iespējams nodalīt, tā ir savdabīga forma, kā cilvēks izzina priekšmetus un īstenības parādības, tā ir līdzeklis cilvēku saskarsmei vienam ar otru. Runa ir

īstenības pastarpinātas izziņas forma, tās atspoguļojums ar dzimtās valodas palīdzību. Bērna runas funkcijas ir cieši saistītas ar bērna darbības veidu un atbilst viņa emocionālajām un kognitīvajām vajadzībām katrā attīstības posmā” (Tomele 2022, 29).

Darba autore uzskata, ka bērna valodas un runas attīstība ir tiešā mērā atkarīga no mātes un tēva valodas. Kā arī no vides, kas bērnam ir apkārt. Ar bērnu vajag runāt skaidrā valodā, vārdi jāizrunā skaidri. Bērnam ir jābūt vide, kur ar viņu runā. Mūsdienās bieži vien vecāki iedod bērniem viedierīces, nevis kopīgi lasa grāmatas, dzied dziesmiņas vai vienkārši sarunājas.

Autore secina, ka runa un valoda ir cieši saistītas. Valoda ir zīmju sistēma, bet runa kā saziņas forma ko nodrošina valoda. Ar runas palīdzību cilvēks spēj izteikt savas domas mutiski. Jau kopš pirmās dienas bērnam attīstās valoda, tādēļ ir svarīgi, lai bērns sev apkārsts ikdienā to dzird.

1.2. Pirmsskolas jaunākā vecuma bērnu attīstības raksturojums

Jaunākā vecumposma bērnu valoda attīstās strauji un tā ir cieši saistīta ar vecumposmu attīstības psiholoģiju. Šo posmu var raksturot kā pakāpenisku psiholoģisko atdalīšanos no mātes (Kalvāns, 2018). Bērns spēju runāt pārņem no vecākiem, tādēļ šim periodam būtu jāvelta vislielākā uzmanība. Vecākiem ar bērnu ir jārunā jau prenetālajā periodā. Bieži vien nepievērš uzmanību bērna lalināšanai, jo tā jau nav runāšana. Bet tieši pretēji, tā ir pirmā bērna runāšana un valoda. Ar bērnu ir jārunā skaidrā un saprotamā valodā, nevajag izmantot pazeminātas formas vārdus.

S. Sebre un A. Miltuze norāda, ka krievu psihologs L. Vigotskis uzskata bērnu kā aktīvu līdzdalībnieku savā attīstības procesā, uzsverot sociālās mijiedarbības nozīmi kopš zīdaiņu vecuma. Bērns mācās un attīstās vispirms ar vecākiem, tad ar skolotājiem un citiem pieaugušajiem. Bērns veido izpratni par apkārtējo pasauli un mācās, apgūst pieņemtās uzvedības normas, uzskatus un kulturālās vērtības (Sebre, Miltuze, 2022).

S. Vorda (*Ward*) pētot valodas attīstības principus apskatījusi ievērojamu lingvistu viedokļus. N. Čomskis uzskatīja, ka bērniem piemīt iedzimta iekšējā spēja apgūt valodu. Bērni izmanto tā dēvēto valodas apgūšanas mehānismu, kas padara dzirdēto valodu jēgpilnu. Savukārt S. Pinkers norāda, ka bērns jau sākumā saprot vārda veidus (Vorda, 2017).

Pirmie trīs bērna dzīves gadi ir straujš attīstības laiks, kad smadzenēm nepieciešami attiecīgi stimuli nervu neironu ķēžu izveidošanai. Stimulu trūkums var nelabvēlīgi ietekmēt bērna attīstību (Vorda, 2017).

Bērniem, kuri sasnieguši jau 1.8 gadu vecumu strauji pilnveidojas spēja veikli pārvietoties un izziņāt apkārtni. Arvien labāka spēja pārvaldīt ķermeni, kas dod iespēju pilnīgāk

koncentrēties uz to ko dara un mācās. Attīstās smalkā motorika un acu – roku koordinācija. Sasniedzot divu gadu vecumu attīstās komplicētās motorās iemaņas – iešana atmuguriski, rotaļlietu vilkšana, mantu pacelšana no zemes noturoties kājās. Bērni kļūst arvien patstāvīgāki – prot novilkt gandrīz visas drēbes, nomazgāt rokas, ēst ar karoti(Vorda, 2017)

Runas attīstība. Šajā vecumposmā runas attīstība notiek ļoti ātri. Bērna runa attīstās no primitīviem izteicieniem līdz spēj noformulēt domu tempā un pareizos teikumos. Pēc G. Svences uzskatiem to var attēlot šādi:

1,5 gadi – divu vārdu kombinācijas(mans suns u. tml., savā bērna fonētikā);

2 – 2,5 gadiem – garāki izteicieni, piemēram, ‘kas tas ir’;

3 gadi – bērni sarunājas teikumos, bet var neatbildēt (Svence, 1999, 63).

Pēc A. Irbes un S. Lindenbergas domām, dažāda lieluma un faktūras priekšmetu taustīšana un satveršana veicina runas veidošanu. Tās attīstībai svarīgi ir darboties ar abām rokām vienādi, plaukstas ir brīvas un delnas locītava tās notur, pirkstu kustības sasaistītas ar apakšžokļa un mēles kustībām(Irbe, Lindenbergas, 2015, 76).

Otrajā dzīves gadā vārdu krājums palielinās no 6 līdz vismaz 50 vārdiem. Sākumā tie noteikti apzīmēs ap bērnu esošo pasauli, nonākot līdz tam, ka spēj nosaukt ķermeņa daļas un veidot divu vārdu teikumus. Bērna runa saprotama arī citiem pieaugušajiem(Bāra, 2016, 9) Trešajā dzīves gadā galvenie rādītāji ir vēlme sazināties un sadarboties. Vārdu krājums ir vismaz 200 un vairāk vārdi. Šajā vecumā bērni runā jau teikumos un pareizi izrunā jau lielāko daļu skaņas(Bāra, 2016, 10).

2 – 3 gadu vecumā strauji pieaug runas aktivitāte, tamdēļ paplašinās saskarsmes loks. Saskarsmē ar pieaugušajiem bērns uzdod un atbild uz jautājumiem, savukārt ar vienaudžiem bērns neiedziļinās teiktajā un ne vienmēr atbild uz uzdotajiem jautājumiem(Kalvāns, 2018).

Uztveres, atmiņas un domāšanas attīstība. Pēc Ē. Kalvāna domām šajā vecumposmā visintensīvāk attīstās uztvere. ‘Bērna domāšana, uzmanība, runa, emocijas ir saistītas ar to, ko bērns redz un jūt – ar pašreizējās situācijas tiešu uztveri.’(Kalvāns, 2018, 44). Uztvere ir asa un tās procesā aktīvi iesaistās atmiņa. Tās galvenā loma ir atpazīšana un tā ir uztveres turpināšana. Šajā vecumā atmiņas attīstība balstās uz uztveri(Kalvāns, 2018) Parasti mazus bērnus piesaista spilgti priekšmeti, kā arī spilgti notikumi.

G. Svence uzskata, ka ap 2 gadu vecumu bērns spēj izveidot plānu spēļu vai rotaļu ietvaros, jo mainās uztvere. Bērns spēj koordinēt kustības ar ķermeni un citu priekšmetu (Svence, 1999). Divgdnieki izrāda interesi izlīst cauri vai uzkāpt uz kaut kā. Bez iepriekšēja iemesla švīkā ar zīmuļiem. Bērni var ilgstoši darboties ar vienu priekšmetu līdz to kārtīgi iepazīst.

Ap trīs gadu vecumu bērns sāk fantazēt un attīstās iztēle, kas ir svarīga abstraktās domāšanas attīstībā. Uzskatāmi konkrētā domāšana mainās uz tēlaino domāšanu. "Bērns uztver, iegaumē un izprot labāk to informāciju, kuru viņš iegūst caur sajūtām." (Svence, 1999, 69).

Atmiņā tā pat kā uzmanība šajā vecumā ir netīša. Bērnam ir grūti iegaumēt, ja to vajag, bet sī spēja sāk attīstīties un bērns spēj apzināti iegaumēt. Bērns ir spējīgs atcerēties dzejoli, iegaumēt dažādus ritmus, kā arī iegaumē dažādus nosaukumus, kas ir saistoši un izraisa interesi (Puškarevs, 2001).

Ļoti svarīgi bērna attīstībai ir **vide**. Bērniem ir jājūtas droši gan fiziski, gan arī psiholoģiski, lai varētu pilnvērtīgi attīstīties. Pēc darba autore domām, pirmā visdrošākā vide ir ģimene. Vecākiem ir jānodrošina viss nepieciešamais pilnvērtīgai bērna attīstībai. Jāizveido ciešs kontakts, cieņpilni jāizturas vienam pret otru, jāveicina sociālo prasmju apguvi.

Agrīnajos gados bērni paņem lietas no savas vides, izveidojas uzvedība un ieradumi, iemācās risināt problēmas, socializēties un darboties. Kā galvenie vides faktori, kas ietekmē bērna attīstību ir sociālā, emocionālā un fiziskā vide (Makgrīna, Evija, 2022).

Saskarsme ir personības izziņas paņēmiens, jo ar saskarsmes palīdzību izprot sabiedrību un arī sevi. Intensīvāk socializācija notiek bērnībā. Šajā procesā bērns mācās ka izzināt sociālo vidi, kā adaptēties sabiedrībā un sekmīgi veidot saskarsmi. Kā pirmais un galvenais šo prasmju skolotājs ir ģimene. Bērns gūst pieredzi atdarinot pieaugušo, tapēc ir svarīgi, lai veidotos pozitīvas atdarināšanas pamats (Kaņepēja, Gaugere, 2012).

Apmēram no 1.5 līdz 2.5 gadiem bērni kļūst nepakļāvīgāki, parādās emociju izpausmes un pat dusmu lēkmes. Šajā posmā bērns ir iemācījies staigāt un sāk paplašināt pētamo vidi, izjūt sevi kā indivīdu un tiecas pēc neatkarības. No 2.5 līdz 3 gadiem sāk izrādīt kompleksās emocijas. Parādās tādas emocijas kā apmulsums, lepnums, kauna un vainas izjūta, skaudība, empātija. Apzināšanās sevi kā indivīdu ietekmē arī valodas attīstība. Šajā vecumposmā bērni sāk izmantot vietniekvārdus "man/mans", kā arī "es" (Sebre, Miltuze, 2022).

1.3. Rotaļas raksturojums ietverot runas attīstību

Rotaļa tiek skaidrota kā aktivitāte, kas sniedz gandarījumu neatkarīgi no rezultāta; nemērķtiecīga darbība; pieaugušā darbību imitācija un manipulācija ar aizvietojošiem priekšmetiem; iemaņu un prasmju attīstība (Psiholoģijas vārdnīca, 1999, 124).

Bērniem rotaļas ir dzīve, tie iegūst daudzpusīgu pieredzi un ir pamats attīstībai un mācībām. Rotaļās bērni izmanto sevi visu – galvu, ķermeni, maņas un emocijas. Tā veido

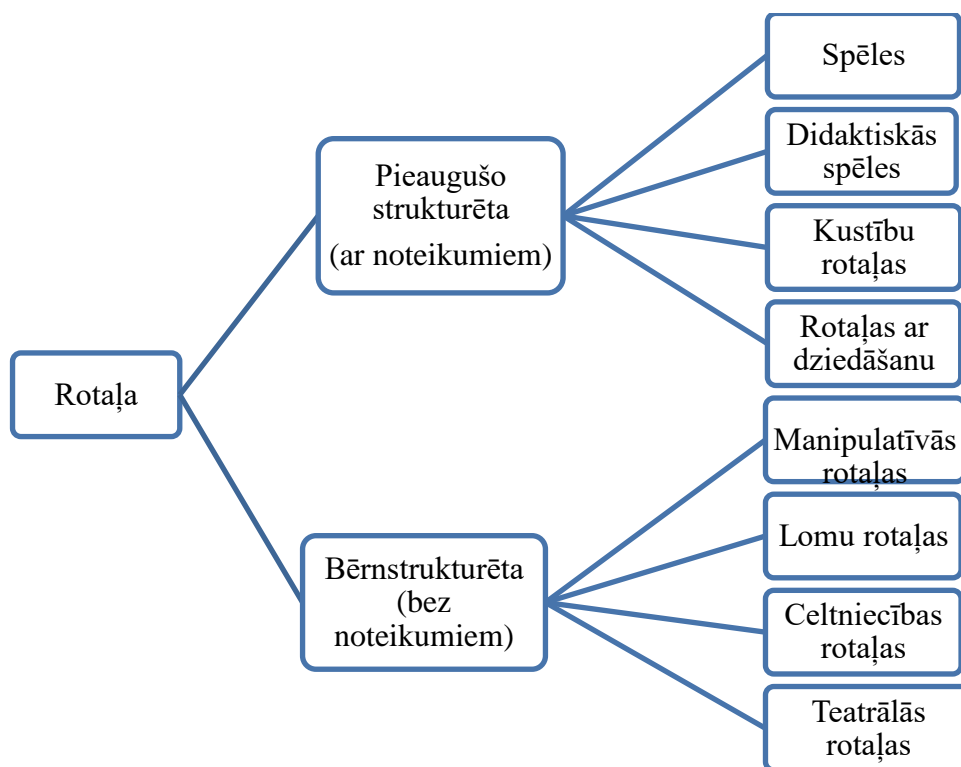
spēju reflektēt, koncentrēties un radoši izpausties un attīsta izpratni par ār pasauli un sociālo pasauli (Siv Stai, 2020).

Kā min S. Deivisa ‘‘Mazuļu darbs ir rotaļāšanās. Viņi jau no dabas ir zinātkāri apguvēji – ja vien mēs ļaujam viņiem tādiem būt’’ (Deivisa, 2020).

Savukārt L. Blaheja (*Blahey*) uzskata, ka rotaļa ir bērnu darbs. Tas ir veids kā bērni uzzin par sevi, pasauli un viens par otru. Rotaļas ir veselīgas attīstības sastāvdaļa. L. Blaheja apskatījusi arī Konvenciju par bērna tiesībām un arī Apvienoto Nāciju organizācija uzskata, ka rotaļas ir viena no bērnu pamattiesībām (Blahey, 2021).

Arī D. Dzintere un I. Stangaine norāda, ka rotaļa ir bērnu dzīvesveids. Tajā tiek radītas domas, jūtu un izjūtu pasaule – domā, sacer, salīdzina, runā, izdomā, priecājas, skumst, smejas un dusmojas. Rotaļa palīdz izprast sevi un attiecības ar pieaugušajiem un citiem bērniem, tā nav pieaugušo uzspiesta, bet gan paša bērna izvēlēta (Dzintere, Stangaine, 2007).

I. Stangaine, analizējot ASV zinātnieces H. Švaremane (*H. Schwartzman*) literatūru, norāda, ka zinātniece sniedz pamatotu spēļu un rotaļu skaidrojumu. Rotaļu ko rada paši bērni dēvē par **bērnostukturētu** rotaļu, bet tādas kurās vajag vecāku vai skolotāju atbalstu dēvē par **pieaugušo strukturētām rotaļām** (Stangaine, 2015). Balstoties uz šo informāciju rotaļas var iedalīt pieaugušo strukturētās un bērnostukturētās rotaļās (skat. 1. attēlu)

2. attēls. *Rotaļu iedalījums*

Taču rotaļu klasifikācijai ir dažādas pieejas. Kā norāda F. Frēbels (Friedrich Froebel) rotaļas var grupēt divējādi:

- pēc to rakstura (mēģinājumi atdarināt ikdienišķās parādības, zināšanu pielietošana praksē, radosā un tēlojošā darbība);
- pēc rotaļu audzinošās nozīmes (fiziskās rotaļas, jūtu un sajūtu rotaļas, prāta rotaļas)(Dzintere, Stangaine, 2007)

Savukārt, L. Blaheja izdala sešus iemeslus, kādēļ strukturētas un nestrukturētas rotaļas ir svarīgas bērnu attīstībai:

- Rotaļa veido iztēli un radošumu – bērni iztēlojas darot dažādas darbības, izdomā paši savus noteikumus, rada paši savu izlikšanās pasauli;
- Veicina kognitīvo izaugsmi – rotaļa ir svarīga smadzeņu attīstībai. Īpaši nestrukturētās rotaļas palīdz bērna smadzenēm attīstīties pozitīvā veidā. Stiprina un palielina neironu savienojumus smadzenēs, kurus mēs izmantojam domāšanai;
- Emocionalitāte un uzvedība – biežas rotaļas mazina stresu, trauksmi un aizkaitinātību. Palielina prieku un pašcieņu. Rotaļājoties bērni iemācās orientēties pasaulē sev saprotamā veidā. Pēta kā sadarboties, dalīties, risināt konfliktus un runāt par sevi;
- Uzlabo lasītprasmi – jau no dzimšanas valodas un lasītprasmes prasmes izmantojot rotaļas un spēles. Zīdaiņi mācās jaunus vārdus no pieaugušajiem, dažādas dziesmas ar ritma sitieniem attīsta klausīšanās prasmi. Spēles un rotaļas ar maziem priekšmetiem attīsta sīko pirkstu muskulatūru.
- Veicina lielāku neatkarību – spēļu pasaulē bērniem tiek dota iespēja izveidot noteikumus. Neatkarīgās rotaļas veicina neatkarības sajūtas attīstību. Tās sniedz arī iespēju eksperimentēt ar savu radošumu un idejām.
- Veicina fizisko sagatavotību – bērniem ir liela vajadzība pēc fiziskām rotaļām. Tādejādi iemācās izmantot savu ķermeni. Fiziskās rotaļas palīdz arī attīstīt refleksus, uzlabot kustību kontroli, attīstīt līdzsvaru un stiprināt muskuļus (Blahey, 2021).

Lomu rotaļās bērns darbojas patstāvīgi, attēlojot dzirdēto un redzēto vai atkārtoto darbības ko pats piedzīvojis. Šajās rotaļās bērns iegūst pieredzi, apgūst uzvedības noteikumus un ar runas un valodas palīdzību veido savstarpējās attiecības ar citiem (Stangaine, 2014). Darbojoties lomu rotaļās bērns netīši attīsta runu un valodu.

B. Brice analizējot D. Dzinteres un R. Kaņepējas atziņas min, ka **pirkstu rotaļas un spēles** attīsta smalko muskulatūru, veicina runas attīstību, attīsta prasmi vienlaicīgi domāt par vairākām darbībām, kā arī vingrina bērnu uzmanību un atmiņu (Brice, 2016). Autore min, ka pirkstiņu rotaļas jāizvēlas atbilstoši bērnu vecumam un spējām.

Celtniecības rotaļās iztēlojas, ka ceļ dažādas celtnes – mājas, torņus, veido ceļus. Rotaļu laikā bērni sarunājas, stāsta citiem ko uzbūvējuši, apraksta kluču lielumu un krāsu.

Darbojoties kopā ar citiem bērniem, vienojas kādu māju vai torni būvēs. Visa procesa laikā notiek runas un valodas attīstība (Stangaine, 2015).

Teatrālās rotaļās bērni sižetu rada paši, balstoties uz literāriem darbiem vai pašu izdomātām pasakām. Šajās rotaļās bērni paši ir aktieri, tie dzejo, dzied, runā. Atdarina personāža runu un kustības, kā arī pielieto dažādas runas intonācijas. Šajās rotaļās bērni mācās veidot dialogu ar citiem (Stangaine, 2013).

Analizējot teorētisko literatūru, autore secina, ka bērna galvenā darbība ir rotaļa. Rotaļa ir svarīga bērna attīstībai veselumā. Tieši radošajās rotaļās bērnam ir tieksme pēc runas izmantošanas, jo nākas veidot komunikāciju ar citiem bērniem.

Darba autore min, ka ne tikai pedagogam jārada vide, kurā bērns var brīvi rotaļāties sevis izdomātās rotaļās, bet pirmsākumā tas ir jā dara vecākiem. Vecākiem ir jārotaļājas kopā ar saviem bērniem. Tas dos lielu ieguldījumu bērna runas un valodas attīstībā.

2. Bērnu vārdu krājumu izpēte un papildināšana pedagoģiskajā procesā

2.1. Pētījumā izmantoto metožu raksturojums

Lielu dienas daļu bērni pavada rotaļājoties un darbojas praktiski. Atrodoties izglītības iestādē bērni arī, labprāt, tikai rotaļātos. Šādā veidā bērni tīši un arī netīši sevi attīsta.

Pamatojoties uz atziņām, kas iegūtas no zinātniskās literatūras analīzes, kas tika izmantotas darba teorētiskajā daļā, darba autore veica empīrisko pētījumu ar mērķi praktiskā darbībā pārbaudīt 1.5 – 3. gadu vecu bērnu runas attīstību ar rotaļu palīdzību.

Pētījuma mērķis: izzināt jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu runas attīstību caur rotaļām.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) Izstrādāt kritērijus runas attīstības noteikšanai;
- 2) Runas attīstības diagnostika pētījuma sākumā;
- 3) Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība bērnu runas;
- 4) Bērna runas attīstības diagnostika pēc izmēģinājuma darbības.

Pētījuma jautājums: Kā caur rotaļām aktivizēt 1.5 – 3. gadus vecu bērnu runu?

Pētījumā tika izmantotas divas empīriskā pētījuma metodes: novērošana un pedagoģiskā darbība.

Novērošana ir zinātniska datu ieguves metode, tā ir plānveida, mērķtiecīga un norit dabiskā vidē. S. Kristapsone uzskata, ka galvenais objekts ir cilvēks, kas darbojas nepiespiesti. Novērošana ir iepriekš plānota un tai ir mērķis (Kristapsone, 2014).

Empīriskā pētījuma laikā darba autore bērnus novēroja nepiespiestā un dabiskā vidē – grupā un āra vidē. Uzmanība tika pievērsta spēlēm un rotaļām, gan pieaugušā organizētām, gan pašu bērnu. Pētījuma laikā svarīgi bija arī faktu fiksēšana. Autore runas attīstību fiksēja katru nedēļu, pierakstot to izveidotā veidlapā.

Lai pārbaudītu rotaļu pozitīvo ietekmi uz bērnu runas attīstību, darba autore izmantoja **pedagoģisko izmēģinājuma darbības metodi**. Autore praktiski darbojās ar bērniem vadot pedagoģisko procesu iekļaujot tajā rotaļas.

2.2. Pētāmās grupas raksturojums pētījuma sākumā

Empīriskais pētījums ilga 4 mēnešus, no 2024. gada 2. janvāra līdz 2024. gada 30. aprīlim. Tas tika veikts Jelgavas valstspilsētas pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādē ‘‘X’’,

jaunākā vecumposma grupā. Pētījumā piedalījās 12 bērni. Grupas sarakstā ir 18 bērni. Pieci bērni pētījumā neiesaistījās, jo biežas slimības dēļ reti apmeklēja izglītības iestādi. Viens bērns vēl nav uzsācis bērnu dārza gaitas pēc ārstu norādījuma.

Grupā bērni ir dažādi. Attīstība katram bērnam ir atšķirīga, prasmju un spēju attīstības līmenis ir dažāds. Pārsvarā bērni darbojas nelielās grupās vai pa divi, bet, ja piedāvā iet rotaļā, darbojas visi kopā.

Bērnu vārdi empīriskajā pētījumā ir mainīti.

Sāra – 2. gadi. Dzimtā valoda – latviešu. Ikdienā klusa meitene. Reti vajadzīgs kontakts ar pieaugušo. Labprāt darbojas ar veidošanas materiālu, krāso ar pirkstiņkrāsām. Grupā rotaļājas ar manipulatīvajām spēlēm vai lomu rotaļu centrā. Nerunā, bet var parādīt ar vienkāršām darbībām, kautrīgi darbojas līdz ar kustībām rotaļās.

Karīna – 2. gadi un 7 mēneši. Dzimtā valoda - latviešu. Mājās tiek runāts pārsvarā krievu valodā. Komunikabla, ļoti labs kontakts ar pieaugušajiem. Grupā darbojas ar lielajiem lego klučiem un spēļu darbarīkiem. Patīk skatīties grāmatas. Rotaļnodarbībās bieži neveic darbu līdz galam. Nerunā, saka tikai dažas skaņas. Uz jautājumiem atbild ar darbību. Piedalās visās rotaļās un spēlēs. Dažkārt vēlas spēlēties viena pati, novēro pārējos bērnus.

Jēkabs – 2. gadi un 10 mēneši. Dzimtā valoda – latviešu. Komunikabls ar grupas bērniem. Cenšas atkārtot visas kustības rotaļās. Patīk darboties lomu rotaļu centrā, iedomājas, ka dzer tēju, ēd dārzeņus, baro lelles. Ātri zūd uzmanība veicot kādu darbu rotaļnodarbības laikā. Labprāt darbojas ar dabas materiāliem. Runa attīstīta vāji. Mazs vārdu krājums. Uz jautājumiem pārsvarā atbild ar darbību vai vienu vārdu.

Klāvs – 2. gadi un 5 mēneši. Dzimtā valoda – latviešu. Komunikabls ar pārējiem grupas bērniem. Bieži ņem mantas nost, grūsta. Bieži atdarina citu bērnu darbības – lien zem galda, met mantas, spiedz. Nerunā vārdiem, bieži spiedz grupā. Piedalās rotaļās, līdzdarbojas ar kustībām. Uz jautājumu atbild ar darbību, prot norādīt uz dzīvniekiem. Patīk krāsot ar otu un guaša krāsām, dara to rūpīgi bez mudinājuma.

Rihards – 2. gadi un 7 mēneši. Dzimtā valoda – latviešu. Aktīvs bērns, vienmēr vēlas būt uzmanības centrā. Rotaļājas kopā ar citiem bērniem. Prot nosaukt krāsas, skaita apjomā līdz 5. Rīta aplī bieži baksta citus bērnus, nesēž uz krēsla. Rotaļnodarbībā darbus veic lēni, vairāk grozās un skatās citus. Runā vienkāršus teikumus, sasaista priekšmetu ar īpašības vārdu. Atkārto skolotājas teikto, runā līdz skaitāmpantiem. Viegli iegūst tekstu.

Emīlija – 2. gadi un 4 mēneši. Dzimtā valoda – latviešu. Bieži rotaļājas lomu rotaļu centrā. Labprātāk darbojas pāri vai nelielā grupā. Patīk bērt, pārbērt dažādus materiālus. Vērt sīkus priekšmetus uz auklas. Rotaļnodarbībās darbus veic rūpīgi. Spēj ātri iegūst

pirkstiņrotaļas, runā līdz skolotājai. Vienmēr piedalās visās aktivitātēs, dzied līdz dziesmās, biežāk tikai piedziedājumam.

Alekss – 2. gadi. Dzimtā valoda – latviešu. Kluss un mierīgs zēns. Ļoti bieži skatās grāmatas, pie sevis runā savā valodā. Ir sācis vairāk komunicēt ar grupas bērniem. Patīk mest, ripināt dažāda izmēra bumbas. Runā maz, tikai dažus vienkāršus vārdus. Pirkstiņrotaļām darbojas līdz ar kustībām, cenšas atkārtot kādu vārdu.

Estere – 3. gadi. Dzimtā valoda – latviešu. Emocionāla un aktīva meitene. Patstāvīga – prot saģērbties un noģērbties. Grupā rotaļājas kopā ar noteiktiem bērniem. Prot nosaukt krāsas. Runā ļoti ātri, dažkārt grūti saprast ko saka. Runā līdz skaitāmpantiem, dzied līdz dziesmu piedziedājumam.

Markuss – 2. gadi un 9 mēneši. Dzimtā valoda – latviešu. Aktīvs zēns. Patīk darboties ar dažādiem sīkiem klučiem. Prot nosaukt krāsas. Vēlme atdarināt citu bērnu darbības. Nodarbību laikā grozās, ātri, bez rūpības vēlas pabeigt darbu. Ar prieku piedalās pieaugušā organizētās aktivitātēs. Līdzdarbojas ar kustībām, dzied līdz zināmām dziesmām, runā skaitāmpantus. Uz jautājumiem atbild ar vienkāršiem vārdiem.

Ernests – 2. gadi un 2 mēneši. Dzimtā valoda – latviešu. Ļoti emocionāls zēns, grūtības no rītiem atvadīties no mammas, bet ātri var novērst uzmanību uz citām nodarbēm. Draudzīgs ar citiem bērniem. Dažkārt vēlas ņemt mantas nost citiem bērniem, ja neizdodas var iekost. Sācis runāt vienkāršus vārdus. Uz jautājumiem atbild ar darbību.

Keita – 2. gadi un 9 mēneši. Dzimtā valoda – latviešu. Klusa meitene. Emocionāli pieķeras grupas skolotājai, pie citām raud. Rotaļājas kopā ar divām grupas meitenēm lomu rotaļu centrā. Aktīva, iesaistās muzikālajās aktivitātēs. Viegli iegaumē pirkstiņrotaļas, skaita tās līdz. Prot atkārtot dzirdēto, dzied līdz dziesmām.

Roberts – 2. gadi un 7 mēneši. Dzimtā valoda – krievu. Dažkārt sagādā grūtības rīta ienākšana grupā. Emocionāls zēns. Labprāt rotaļājas ar kādu pāri. Patīk kustēties pie mūzikas. Mēģina runāt līdz skaitāmpantus. Prot pateikt vienkāršus vārdus latviešu valodā. Ja satraucas, runā krievu valodā.

Darba autore izveidoja novērošanas kritērijus un rādītājus, lai varētu novērtēt bērnu runas attīstību un esošo vārdu krājumu. Tie tika izstrādāti vadoties pēc pirmsskolas mācību programmas, apskatot valodas mācību jomas sasniedzamos rezultātus pirmajam vecumposmam (sk. 1. tabulu)

1 tabula. Kritēriji un rādītāji bērnu runas attīstības izziņāšanai

Kritēriji	Sācis apgūt 1 punkts	Turpina apgūt 2 punkti	Apgūts 3 punkti
Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes	Nenosauc, bet parāda pazīstamus priekšmetus vai dzīvas būtnes, atdarina skaņas	Nosauc lielāko daļu priekšmetu, kas saistās ar sadzīvi, nosauc pazīstamākās dzīvas būtnes	Nosauc visus priekšmetus, kas saistās ar sadzīvi, nosauc dzīves būtnes
Nosauc vienkāršas darbības	Nenosauc darbības, bet var parādīt	Prot nosaukt vairākas darbības	Nosauc visas vienkāršas darbības, ko veic pats vai red.
Spēj atkārtot dzirdēto vai skolotājas teikto	Ieklausās, bet neatkārtot skolotājas teikto vai dzirdēto	Atkārtot daļu no skolotājas teiktā	Prot atkārtot skolotājas teikto vai dzirdēto
Atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem	Atbild uz jautājumu ar darbību	Atbild uz jautājumu ar vienu vārdu.	Prot atbildēt ar vienkāršu teikumu un darbību
Runā līdz skolotājam skaitāmpantus	Ieklausās, bet nerunā skaitāmpantus	Runā dažus vārdus no skaitāmpanta	Runā līdz skolotājam skaitāmpantus
Kopā ar skolotāju dzied līdz dziesmām	Ieklausās, bet nedzied līdz dziesmām.	Dzied tikai dažus vārdus vai piedziedājumus	Dzied kopā ar skolotāju līdz visai dziesmai

Darba autore veica 12 bērnu vērtēšanu pēc izstrādātajiem kritērijiem. Vērtēšana tika veikta visas dienas garumā – rīta aplī, rotaļnodarbību laikā, rotaļu laikā, arī pēcpusdienas cēlienā. Bērni darbojās grupā, gan āra vidē. Autore izmantoja pirkstiņrotaļas un kustību rotaļas, pievēršot uzmanību bērnu runai. Tika izmantoti attēli no pasakas ko bērni bija dzirdējuši. Pēc attēliem tie stāstīja, atbildēja uz jautājumiem.

Bērnu vērtēšanas rezultāti atspoguļoti tabulā (sk. 2 tabulu)

2 tabula. Bērnu runas attīstības vērtējums pētījuma sākumā

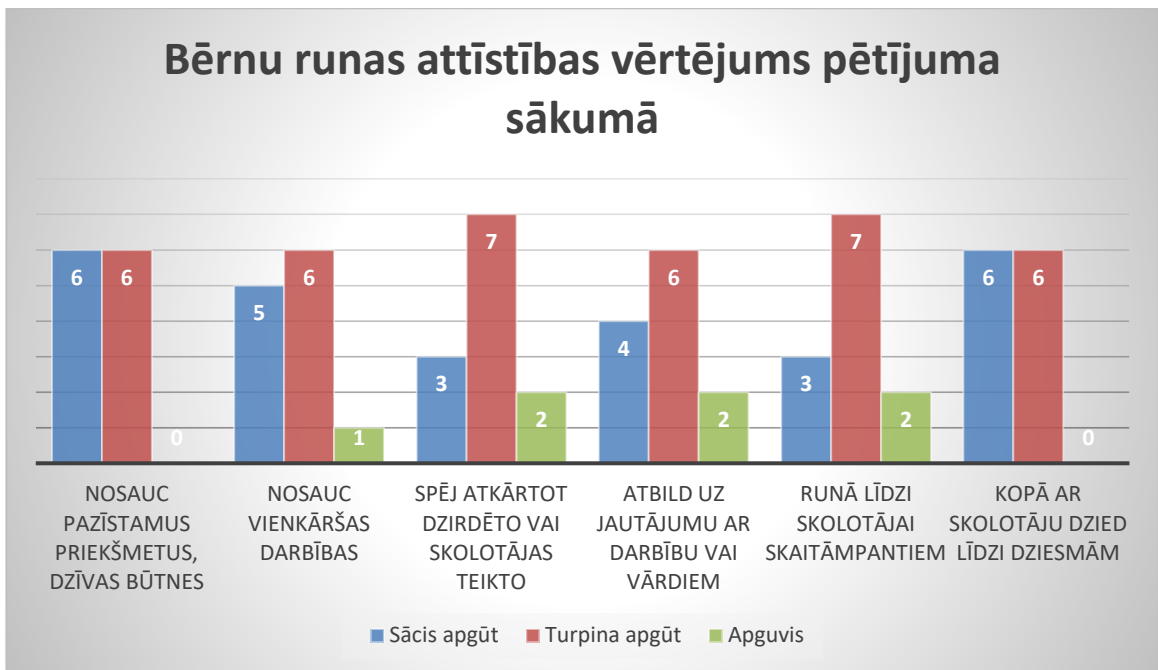
Kritērijs	Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes	Nosauc vienkāršas darbības	Spēj atkārtot dzirdēto vai skolotājas teikto	Atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem	Runā līdz skolotājam skaitāmpantus	Kopā ar skolotāju dzied līdz dziesmām	Kopā iegūto punktu skaits
Bērna vārds							
Sāra	1	1	1	1	1	1	6
Karīna	1	1	1	1	2	1	7
Jēkabs	1	2	2	2	2	2	11
Klāvs	1	1	2	2	2	1	9

Rihards	2	3	3	3	3	2	16
Emīlija	2	2	2	2	2	2	12
Alekss	1	1	2	1	1	1	7
Estere	2	2	2	2	2	2	12
Markuss	2	2	3	3	2	2	14
Ernests	1	1	1	1	1	1	6
Keita	2	2	2	2	3	2	13
Roberts	2	2	2	2	2	1	11
	18	20	23	22	23	18	

Analizējot datus, kas atspoguļoti tabulā, varam secināt, ka visvairāk punktu ir kritērijam ‘spēj atkārtot dzirdēto vai skolotājas teikto’, kuru 2 bērni ir apguvuši, 7 bērni turpina apgūt un 3 bērni sākuši apgūt. Kā arī kritērijs ‘runā līdz skolotājai skaitāmpantus’, kuru 2 bērni ir apguvuši, 7 bērni turpina apgūt un 3 bērni sākuši apgūt. Drošākie bērni jau pirmajā reizē centās runāt līdz skolotājai skaitāmpantus un atkārtot teikto. Kautrīgākie bērni to darīja tad, kad tiem nepievērsa uzmanību vai atkārtoja tikai tos vārdus, kas ir ikdienišķāki, piemēram, mamma, tētis.

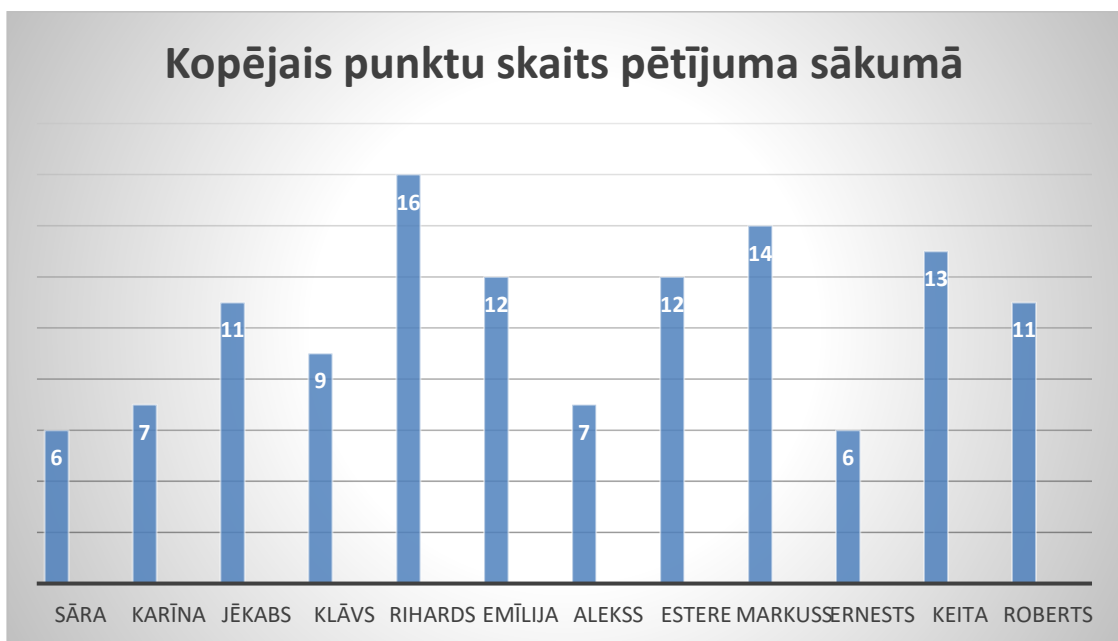
Vismazāk punktu ir diviem kritērijiem – ‘Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes’ un ‘kopā ar skolotāju dzied līdz dziesmām’. Puse no novērotajiem bērniem lielāko daļu priekšmetu vai dzīvu būtnu spēja nosaukt, kā arī turpina apgūt dziedāt līdz dziesmām. Pēc autores domām bērni nespēja nosaukt dzīvas būtnes vai priekšmetus, jo tiem ir maza saskarsme ar attēlā redzamo. Ar šiem bērniem vajadzētu arī mājas apstākļos vērot dažādus attēlus un kopā tos nosaukt. Arī ikdienā darba autore ar šiem bērniem veica individuālo darbu, kopā vēroja attēlus un nosauc, kas tajā redzams. Grupā skatījās reālus priekšmetus un tos nosauca.

Iegūtie dati apkopoti diagrammā, laim būtu vieglāk apskatāmi un uztverami (sk. 3. attēlu).

3.attēls. Bērnu runas attīstības vērtējums pētījuma sākumā.

Lai pētījuma beigās varētu uzskatāmāk salīdzināt kā ir attīstījušies bērnu runas prasmes ar rotaļu palīdzību, bērnu kopējie punkti no kritērijiem atspoguļoti diagrammā (sk. 4. attēlu).

4. attēls. Bērņa punktu kopējais skaits pētījuma sākumā.

Apskatot datus, kas sniegti 2. attēlā, var novērot, ka vislielāko punktu skaitu, kas ir 16, ieguvis Rihards. Tālāk seko Markuss, kas ir ieguvis par diviem punktiem mazāk. Pēc tam ir Keita, kas ieguva 13 punktus. Tālāk seko Estere un Emīlija ar 12 iegūtiem punktiem. Pēc tam ir Roberts un Jēkabs ar 11 punktiem, Klāvs ar 9 punktiem, Karīna un Alekss ar saņemtiem 7 punktiem. Vismazāk punktu pētījuma sākuma vērtēšanā ir Sārai un Ernestam, kas ir 6 punkti.

2.3. Pedagoģiskais process bērna runas attīstībai

Bērna runas attīstības sekmēšanai svarīgi ir izvēlēties vecumam atbilstošas spēles un rotaļas. Rotaļām un spēlēm ir jābūt tādām, kas spēj bērnu ieinteresēt.

Rotaļās, kur tiek izmantota runa, sekmē bērna artikulāciju un arī dikciju. Rotaļās un spēlēs, ar jaunākā vecumposma bērniem runas tempam ir jābūt lēnākam. Runājot ātri bērns var nesaprast vārdu vai teksta jēgu (Brice, 2019).

B. Brice izzinot D. Dzinteres un R. Kaņepējas darbus atzīmē, ka jebkuras rotaļas sniedz bērniem patīkamas emocijas, ļauj tajās izpausties, izteikt savus pārdzīvojumus, kā arī rotaļās netīši mācās un attīstās (Brice, 2016).

Autore, turpmāk tekstā skolotāja, bērniem piedāvāja rotaļas un spēles, kurās ir vajadzība runāt, gan arī tādas, kas raisa vēlēšanos izteikties un runāt.

1. Rotaļa "Ko nopirka"

Šī rotaļa tika izvēlēta, lai aktualizētu kritēriju "Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes". Tiek papildināts bērna vārdu krājums ar vārdiem – krūze, bļoda, šķīvis, krūze, ābols, bumbieris, lelle, spilvens, mašīna, suns, kaķis, papagailis, pele, bruņurupucis u.c. Rotaļa pielāgota jaunākajam vecumposmam.

Skolotājas darbība: Skolotāja aicina bērnus sasēsties pusaplī un apskatīt, kas paslēpies burvju kastē. No kastes izņem groziņu, kurā saliktas dažādas attēlu kartītes. Aicina bērnus kopā dziedāt rotaļas dziesmu:

Brālim šodien vārda diena, Dārta bija veikalā,

Tagad visi minēsim, ko tur Dārta nopirka (vārdus dziesmā var mainīt)

Pēc tam skolotāja aicina izvilkt vienu kartīti no groziņa un nosaukt to. Aicina visus bērnus kopā atkārtot nosaukto.

Bērna darbība: Klausās un dzied līdz skolotājai. Tas bērns, kura vārds tiek izdziedāts izvelk vienu kartīti no groziņa. Mēģina nosaukt, ja tas vēl neizdodas, tad skolotāja palīdz. Atkārtoti kopā ar skolotāju divas līdz trīs reizes.

Rihards: *Mamma man nūpirka ugunsdzēsēju mašīnu.*

Skolotāja: *Rihard, - mamma nopirka.*

Rihards: *Jā, nopirka sarkanu.*

Analīze: Bērni ar prieku piedalījās rotaļā. Visi gribēja izvilkt kādu no kartītēm. Lība un Alekss nedziedāja līdz un nenosauca attēlā redzamo. Rihards, Estere, Keita, Jēkabs, Rauls nosauca attēlā redzamo un arī centās dziedāt līdz. Bērniem bija interesants pats process – vilkt kartītes no groziņa.

2. Pirkstiņrotaļas

Pedagoģiskā procesa laikā un brīvajos brīžos bieži skolotāja izmanto pirkstiņrotaļas un tautasdziesmas (sk. 1.pielikumu). Kā arī tiek izmantoti rīta sasveicināšanās dzejoļi. Pirkstiņrotaļas un dzejoļi tiek izmantoti, lai veicinātu bērnu runas attīstību.

Skolotājas darbība: Skolotāja runā līdzī un aicina arī bērnus atkārtot pirkstiņrotaļu, sasveicināšanās dzejoļi vai tautasdziesmu. Iesākumā rāda priekšā kustības.

Bērna darbība: Bērni sēž uz krēsliem vai brīvi uz paklāja. Klausās kā skolotāja runā pirkstiņrotaļas pantu, dzejoļi vai tautasdziesmu, vēro un atdarina kustības. Pievērš uzmanību skolotājas runas intonācijai un cenšas to atdarināt. Keita, Emīlija, Jēkabs, Markuss, Estere cenšas atdarināt arī mīmikas. Viens no skaitāmpantiem bija par gaiļiem.

Emīlija: *Gailis ēd tos graudus? (rāda uz grupas graudu kasti dabaszinātņu centrā)*

Skolotāja: *Jā, gaiļi ēd tādus graudus.*

Analīze: Šīs izvēlētās aktivitātes attīsta kritēriju ‘Runā līdzī skolotājam skaitāmpantus’, kā arī papildina bērna vārdu krājumu. Bērniem ir interesantas pirkstiņrotaļas un dažādi dzejoļi atbilstoši viņu vecumam. Arī tautasdziesmas tiek piemeklētas tematam un bērniem saprotamas. Kustības cenšas atdarināt visi bērni, runā līdzī četri bērni, pārējie runā atsevišķus vārdus.

3. Dziesma ‘Ko dara mana mēle’

Šo dziesmu skolotāja izvēlējās dziedāt, jo tajā ir iekļauti arī mēles vingrinājumi, kas ir ļoti svarīgi veiksmīgai bērna runas attīstībai. Dziesmu kopā ar bērniem dziedāja rīta apļa laikā, pamodina acis, ausis un rokas, lai diena var veiksmīgi sākties.

Pieejama Ilonas Bergas youtube kanālā ([Ko dara mana mēle? /Ilona Berga/ \(youtube.com\)](https://www.youtube.com/watch?v=IlonaBerga)).

Skolotājas darbība: Skolotāja dzied līdzī un rāda bērniem kustības. Dzied ar intonāciju piesaistot bērnu uzmanību. Iedrošina visus bērnus vingrināt mēli un atkārtot kustības.

Bērna darbība: Bērni ceļas kājās un izretojās, dzied līdzī skolotājam un atkārtot redzētās kustības kā arī mēles vingrinājumus.

Jēkabs pagriežas pret auklīti: *Auklīt, ko dara tava mēle tagad?*

Auklīte: *Vingro tā pat kā jūsu mēle.*

Jēkabs: *ĀĀĀ!*

Analīze: Pirmajās reizēs bērni dziedāja līdzī tikai dziesmas piedziedājumu – *Ko dara mana mēle? Ko dara tava mēle?*. Nākamajās reizēs jau līdzī dziedāja visais dziesmai četri bērni. Divi bērni tikai līdzīdarbojās ar kustībām. Pārējie bērni dziedāja līdzī atsevišķus vārdus un piedziedājumu.

4. Rotaļa ‘Ko dara’

Skolotāja šai rotaļai izmantoja O. Brūveres, I. Rasmanes, I. Ginteres ‘‘Kustību alfabēts’’ attēlus (sk. 2. pielikumu). Šajā rotaļā bērniem ir iespēja runāt, gan arī izkustēties.

Skolotājas darbība: Skolotāja rāda bērniem attēlu un uzdod jautājumus. Piemēram – *Ko dara zēns?* Aicina bērnus pastāstīt par attēlu, ko vēl redz. Izrunājot attēlā redzamo skolotāja aicina bērnus atdarināt kustību vai darbību, kas attēlota attēlā.

Bērna darbība: Bērni apsēžas uz paklāja un vēro skolotājas rādīto attēlu. Atbild uz jautājumiem. Nosauc darbības, kas redzamas attēlā. Kopā ar skolotāju atdarina kustību. Redzot kustību ‘‘slido’’, *Estere iesaucās: ‘‘Mans tētis slido hokejā’’*. Ernests ieraugot attēlu, kur pūš burbuļus: *Mamma, mamma!*

Skolotāja: *Ko mamma dara?*

Ernests: *Te, te (rāda uz attēlu).*

Analīze: Šī aktivitāte aktivizē kritērija ‘‘Nosauc vienkāršas darbības’’ apguvi. Rihards, Markuss, Jēkabs prata nosaukt lielāko daļu no redzētajām darbībām, kas liecina par to, ka arī mājās bērnam tiek stāstīts par to. Estere un Emīlija nosauca pusi no redzētajām darbībām. Kustības atdarināja visi bērni.

5. ‘‘Knaģīšu’’ rotaļa

Bērns darbojoties šajā rotaļā papildina vārdu krājumu ar krāsu nosaukumiem, vārdiem – knaģi, aši, vedīsim. Rotaļa sniedz bērniem iespēju izkustēties, kā arī attīstīt sīko pirkstu muskulatūru.

Skolotājas darbība: Skolotāja sagatavo trīs krāsu kastītes un knaģīšus, sastājas ar bērniem aplī. Norunā bērniem rotaļas skaitāmpantu, sāk ar divām rindiņām, atkārti tās kopā ar bērniem. Rāda arī kustības.

Dzīvoja reiz krāsiņas,

Katras savā mājā.

Izgāja tās pastaigāt,

Sajauca tās mājas.

Aši iesim palīgā,

Vedīsim tās mājās

Runājot trešo un ceturto rindu skolotāja izber knaģus uz paklāja. Norunā skaitāmpantu līdz galam un aicina bērnus saspraust knaģus katru pie savas mājas.

Bērna darbība: Bērni sastājas aplī, atkārti dzirdēto un runā līdzī. Darbojas līdzī ar kustībām. Kad skolotāja ir izbērusi knaģus, norunā pēdējās rindas un noklausās, kas jādara tālāk. Atsaucas uz skolotājas aicinājumu saspraust katru knaģi pie savas krāsas. Nosauc kādā krāsā ir knaģi.

Estere, Keita spraužot knaģus: *Palīgā! Palīgā!*

Skolotāja: *Kas jums notika?*

Keita: *Kastēm palīgā.*

Estere: *Kastei kniebj!*

Analīze: Bērniem šī rotaļa sniedz patīkamas emocijas, īpaši, kad tika izbērti knaģi. Lai tos saspraustu pie kastes, jādarbina pirksti, kas attīsta sīko pirkstu muskulatūru un veicina runas attīstību. Aktivitāte aktivizē kritērija "Atkāрто dzirdēto vai skolotājas teikto".

6. Rotaļa "Mazās kājiņas" (Brice, 2019)

Bērniem šajā rotaļā nepieciešami ritma kociņi. Aktivitāte sniedz iespēju bērniem iepazīt ritmu, koncentrēties, lai varētu skandēt skaitāmpantu un darboties ar ritma kociņiem. Ka arī bērniem ir jāsadzird, kurā brīdī kociņi ritmiski jāsit.

Skolotājas darbība: Skolotāja izdala bērniem ritma kociņus, aicina tos apsēsties uz paklāja. Pastāsta bērniem rotaļas norisi. Skandē bērniem skaitāmpantu un rāda darbības ar ritma kociņiem (sk. 3. pielikumu).

Bērna darbība: Bērni paņem kociņus un apsēžas uz paklāja. Klausās skolotājas skandēšanā. Atsaucas skolotājas aicinājumam skandēt līdzī un veikt darbības ar ritma kociņiem. Rotaļas vidū skolotāja pamana, ka Estere neveic darbības ar kociņiem.

Skolotāja: *Estere, kādēļ neskandini kociņus?*

Estere: *Man piekusa kājas.*

Analīze: Pirmajā reizē bērni klausījās skaitāmpanta skandēšanā, centās veikt atbilstošas darbības ar kociņiem. Nākošajās reizēs jau bērni spēja ritmiski veikt darbības ar ritma kociņiem, kā arī skandēt līdzī skaitāmpantu. Šī aktivitāte veicina vairāku kritēriju apguvi – "Atkāрто dzirdēto vai skolotājas teikto", kā arī "Runā līdzī skaitāmpantus".

7. Dziesma "Taurenītis", "Ežuks" Pieejams: www.youtube.com

Dziesmas tika izvēlētas teātra izrādei "Meklējot saulīti", ko iestudēja kopā ar bērniem. Spēlēt nelielas teātra izrādes bērniem ļoti patīk, tie iejūtas lomās un cenšas runāt tekstu ar intonāciju. Izvēlētajām dziesmām tika piedomātas klāt kustības. Bērni spēja atbildēt uz jautājumiem gan par teātra izrādi, gan par darbībām, kas notiek dziesmā.

Skolotājas darbība: Skolotāja runā tekstu no iestudētās izrādes. Kopā ar bērniem dzied dziesmu "Taurenītis" un "Ežuks", kad tēli ir veikuši savas darbības iestudējumā. Līdzdarbojas ar kustībām. Pēc izrādes ar bērniem pārrunā – *Ko Taurenis satika pļavā?, Kur Taurenis un Ezis devās?, Ko ezis darīja krūmos?*

Bērna darbība: Bērni ir uzvilkuši vecāku sarūpētās maskas. Klausoties skolotājas stāstījumā bērni veic darbības, kas paredzētas iestudējumā – atdarina, ka meklē kaut ko, staigā bēdīgi gar krūmiem utt. Runā vienkāršu tekstu, piemēram, *Iesim kopā meklēt?, Ko tu dari?, Kas tur ir?* Dzied līdzī dziesmām un līdzdarbojas ar kustībām. Atbild uz jautājumiem.

Izrādes dienā Rauls staigā grupā un kaut ko meklē.

Skolotāja: *Kāpēc tu bēdājies? Ko Tu meklē?*

Rauls: *Saule pazuda, jāmeklē.*

Skolotāja: *Kā tu domā, saule būs paslēpusies grupā?*

Rauls: *Es redzēju viņu tur (norāda uz lomu rotaļu stūri). (Grupā ir mīkstā manta – saule)*

Analīze: Bērni, labprāt, izspēlē kādu fragmentu no literāra darba. Ātri iegaumē dziesmu vārdus un spēj dziedāt līdz dziesmām. Četri bērni dziedāja tikai atsevišķus vārdus. Visi bērni līdzdarbojās ar kustībām. Trīs bērni spēj atbildēt uz jautājumiem ar teikumu. Pārējie bērni atbildēja ar vienu vai diviem vārdiem, vai arī parādīja ar darbību.

8. Spēle ‘Atrodi pāri’ (puzle)

Spēle sastāv no lieliem puzles gabaliem. Bērnam ir jāatrod otra puse attēlam. Tēmas šai spēlei ir Dzīvnieki un Transports. Bērniem ir jākoncentrējas un jādomā, kāda būs tā otra puse. Spēle aktivizē kritēriju ‘Atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem’, kā arī ‘Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes’.

Skolotājas darbība: Skolotāja ar bērniem izliek spēles puzles gabalus uz galda. Izstāsta, kādi ir noteikumi. Palīdz bērniem atrast otru pusi, ja tas nepieciešams. Veido dialogu ar bērniem – *Ko tu redzi attēlā?, Ko dara kaķis?, Kādā krāsā ir suns?*

Bērna darbība: Bērns meklē un kopā savieno divus puzles gabalus, lai izveidotos pareizs attēls. Atbild uz jautājumiem ko redz attēlā, kādas darbības veic, kādā krāsā ir redzamais dzīvnieks. Bērni sāka stāstīt kādi dzīvnieki viņiem ir mājās.

Markuss: *Man pie omes ir daudz tādi.*

Skolotāja: *Kas tie tādi ir, Markuss?*

Markuss: *Nu, nu tie ir truši ar garām ausīm.*

Skolotāja: *Kur truši dzīvo pie omes?*

Markuss: *Savā mājā koka.*

Analīze: Bērni šo spēli labprāt spēlēja brīvajos brīžos. Divi no bērniem uz jautājumiem atbildēja ar dažām skaņām – redzot kaķi *ņau, ņau*, redzot suni – *vau, vau*. Pārējie bērni centās nosaukt attēlā redzamo, trīs no tiem spēja pastāstīt ko redz, nosaukt krāsas, nosaukt, kur dzīvo.

9. Rotaļa ‘Burvis’

Šai aktivitātei par pamatu tika ņemta I. Kušneres sastādītā rotaļa ‘Meža burvis’. Bērniem ir jāatkārto nosauktā darbība ko veic cilvēks vai dzīvnieks, kā arī jānosauc darbība, piemēram, lec, rāpo, skrien. Vai pašiem jāpasaka ko dara.

Skolotājas darbība: Skolotāja aicina bērnus sanākt uz paklāja. Izstāsta bērniem rotaļas noteikumus. Skolotāja runā rotaļas skaitāmpantu:

Es meža burvis esmu,

Man burt ir tīrais nieks.

Abraka, dabraka,

Par zaķi pārvēršu es jūs! (Šeit var mainīt dzīvnieku nosaukumus, vai darbības. Piemēram, Mamma putru vāra!(attēlo kā mamma putru vāra))

Skolotāja aicina bērnus atdarināt darbības/kustības. Uzdod jautājumus – *Ko var darīt tētis?, Ko var darīt putni?*

Bērna darbība: Bērni sanāk kopā ar skolotāju uz paklāja. Klausās rotaļas noteikumus. Atbild uz skolotājas jautājumiem – *Rihards: Mans tētis ceļ mājas.* Kopā ar skolotāju parāda kā varētu celt māju. *Emīlija: Mans suns rej.* Visi kopā atdarina kā rej suns.

Roberts: *Es burvis, es burvis* (saka krievu valodā).

Skolotāja: *Robert, tu gribi būt burvis?*

Roberts: *Jā! Skaistais burvis* (saka krievu valodā).

Analīze: Bērni izdomāja dažādas lietas ko var veikt dzīvas būtnes. Divi bērni iesākumā tikai vēroja un nepiedalījās. Vēlāk jau sāka atdarināt kustības. Liela daļa bērnu vēlējās atbildēt uz jautājumu un nosaukt darbības. Šajā aktivitātē bērniem ir iespēja nosaukt vienkāršas darbības, kā arī atbildēt uz jautājumiem.

10. Rotaļa ‘Ripo bumbiņ!’

B. Brices latviskotā rotaļa. Rotaļa tiek spēlēta brīvajos brīžos. Bērniem ļoti patīk visāda izmēra bumbas, tādēļ tika piemeklēta rotaļa ar bumbām. Rotaļā ir iespēja izkustēties izmantojot bumbu. Rotaļa aktivizē kritēriju ‘Nosauc vienkāršas darbības’.

Skolotājas darbība: Skolotāja bērniem izdala katram vienu bumbu. Izstāsta rotaļas noteikumus. Dzied rotaļas dziesmu un veic kustības ar bumbu (sk. 4. pielikumu). Aicina bērnus līdzdarboties.

Bērna darbība: Bērni, paņēmuši katrs savu bumbu, klausās rotaļas gaitu. Kopā ar skolotāju veic kustības turot bumbu rokās. Lēkā ar bumbu, griežas ar bumbu, ripina to pa grīdu, šūpo rokās. Pēc rotaļas bērni izdomā paši ko ar bumbu var darīt.

Ernests un Sāra pēc rotaļas noliek bumbu zemē un sper, abi sāk smieties.

Rihards: *Vai bumbu var spert?*

Skolotāja: *Bumbu var spert.*

Jēkabs: *Tā pat kā futbolā?*

Skolotāja: *Jā, tā pat kā futbolā.*

Analīze: Visi bērni iesaistījās rotaļā ar bumbu. Rotaļas sākumā vēlējās mest tās gaisā, bet ieklausījās skolotājas dziedājumā un vērojot demonstrētās kustības, sāka tās atkārtot. Rotaļa bērniem nebija garlaicīga, tie vēlējās atkārtot vairākas reizes.

2.4. Grupas raksturojums pētījuma beigās

Bērnu prasmes tika vērtētas vēlreiz pētījuma beigās, lai varētu novērtēt vai bērnam ir paplašinājies vārdu krājums, vai izmantojot rotaļas un spēles ir pilveidojusies runas attīstība. Izceltie punkti tabulā ir tie, kuri mainījušies salīdzinot ar punktiem pētījuma sākumā. Tabulā precīzi attēloti bērnu esošie rezultāti pētījuma beigās (sk. 3 tabulu).

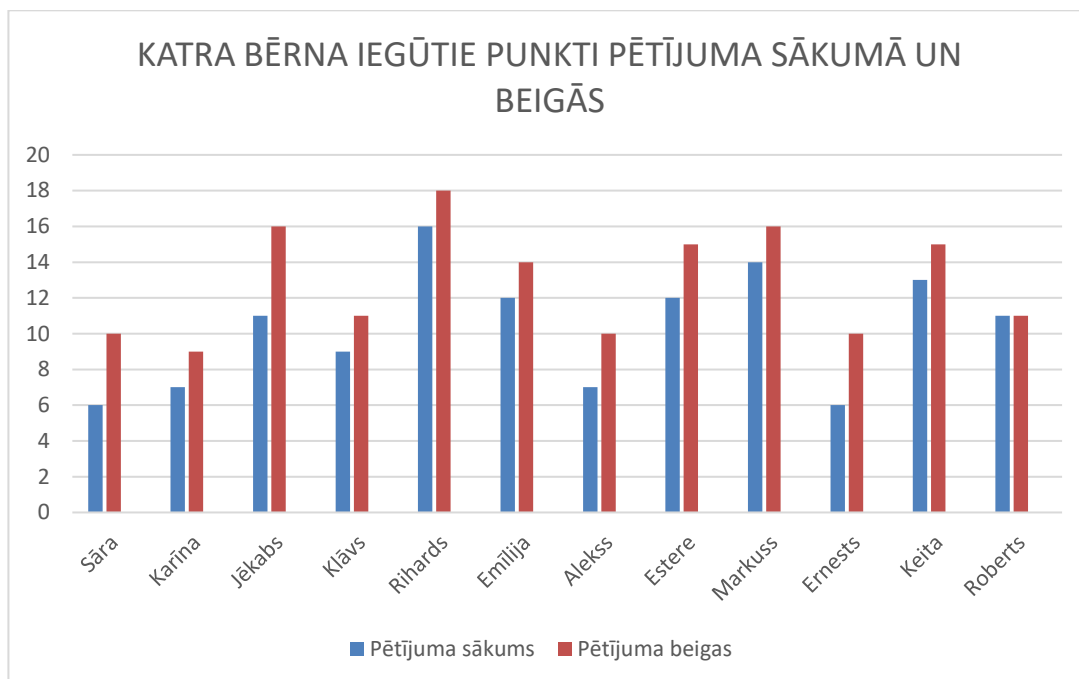
3 tabula. Bērnu runas attīstības vērtējums pētījuma beigās

Kritērijs	Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes	Nosauc vienkāršas darbības	Spēj atkārtot dzirdēto vai skolotājas teikto	Atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem	Runā līdz skolotājai skaitāmpantus	Kopā ar skolotāju dzied līdz dziesmām	Kopā iegūto punktu skaits
Bērna vārds							
Sāra	1	2	2	2	2	1	10
Karīna	1	1	2	2	2	1	9
Jēkabs	2	3	3	3	3	2	16
Klāvs	1	2	2	2	2	2	11
Rihards	3	3	3	3	3	3	18
Emīlija	2	2	3	2	3	2	14
Alekss	1	1	2	2	2	2	10
Estere	2	2	3	3	3	2	15
Markuss	2	3	3	3	3	2	16
Ernests	1	1	2	2	2	2	10
Keita	2	2	3	3	3	2	15
Roberts	2	2	2	2	2	1	11
	20	24	30	29	30	22	

Tabulā redzams, ka vairākums bērnu spēj atkārtot skolotājas teikto vai dzirdēto, ka arī runā līdz skolotājai skaitāmpantus. Tā pat redzams, ka uz jautājumiem bērni atbild ar vārdiem vai darbību. Bērni, kuriem nav plašs vārdu krājums uz jautājumu atbild ar darbību.

Grūtības sagādāja dziedāt līdzī dziesmām kopā ar skolotāju. Vairums bērnu dziedāja tikai piedziedājumu. Tikai Rihards centās dziedāt līdzī visai dziesmai.

Autore izveidoja diagrammu, kurā atspoguļots punktu skaits pētījuma sākumā un beigās (sk. 5.attēlu). Diagramma sniedz iespēju vieglāk uztvert un salīdzināt iegūto punktu skaitu.

5.attēls. Bērna iegūtie punkti pētījuma sākumā un beigās

Pēc sniegtajiem datiem var secināt, ka 11 bērniem ir uzlabojusies runas attīstība. Tikai vienam bērnam tā ir palikusi tāda pati kā pētījuma sākumā. Šim bērnam ir divas valodas – krievu un latviešu. Bērns neregulāri apmeklē iestādi un vairāk runā krievu valodā.

Vislielākais progress ir Jēkabam, pētījuma beigās viņa vērtējums ir uzlabojies par 6 punktiem. Darba autore novēroja būtisku runas attīstību arī Ernestam un Aleksam. Karīna, Klāvs, Keita, Emīlija, Markuss savu rezultātu uzlaboja par diviem punktiem. Šiem bērniem pētījuma beigās ir paplašinājies vārdu krājums. Rihards ir sasniedzis maksimālo punktu skaitu pētījuma beigās. Viņa runas līmenis ir augstāks par noteiktajām normām. Sāra rezultātu uzlaboja par 4 punktiem. Meitene sākusī vairāk atkārtot vārdus, cenšas dziedāt līdzī dziesmām un runāt skaitāmpantus. Pēc autores domām, ar rotaļu un spēļu palīdzību var veicināt runas attīstību, ko pierāda šie iegūtie rezultāti.

Darba autore, izvērtējot iegūtos rezultātus pētījumā, var atbildēt uz kvalifikācijas darba izvirzīto jautājumu – Vai caur rotaļām iespējams attīstīt jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu runas prasmes? Galvenokārt, bērnam ir jāgūst pieredze iepriekš un arī pirmsskolā, lai veiksmīgi noritētu runas attīstība. Rotaļām un spēlēm ir jābūt atbilstoši bērnu vecumam un spējām, kā arī jārada bērnos interesi tajā iesaistīties.

Secinājumi

1. Valodu cilvēki izmanto, galvenokārt, lai sazinātos. Tā ir zīmju sistēma. Valoda tiek pausta rakstos, runā un žestos.
2. Runu izmanto viedokļu paušanā, tā ir saziņas forma, ko izmanto cilvēki esot saskarsmē ar citiem.
3. Bērna runas un valodas attīstību, galvenokārt, ietekmē vecāki, turpmāk arī citi pieaugušie. Ir svarīgi, lai bērns jau kopš dzimšanas apkārt to dzirdētu, tas raisa interesi par valodu.
4. Rotaļājoties bērns var radoši un brīvi izpausties, tādējādi sevi attīstot.
5. Bērnā jārada tāda vide, kurā būtu vēlme pēc rotaļām un spēlēm. Tās jāizvēlas atbilstoši bērna vecumam un spējām, lai tās aktivizētu bērna runas attīstību.
6. Pētījuma laikā tika secināts, ka vislabāk bērni iesaistās kustību rotaļās un pirkstiņrotaļās. Spēlēs, kur nebija kustību aktivitāte, bērnus ieinteresēt bija mazliet grūtāk.
7. Analizējot bērnu iegūto punktu skaitu pētījuma sākumā un beigās, tiek secināts, ka 11 bērni ir uzlabojuši savus rezultātus kādā no sešām prasmēm.
8. Vērtēšanas rezultāti, kas iegūti empīriskā pētījuma laikā apliecina to, ka izmantojot rotaļas un spēles ir iespējam aktivizēt bērna runas attīstību un tās pozitīvi ietekmē bērnu runas aktivitāti. Rotaļām jābūt interesi raisošām, tajās ir jābūt kādam pārsteiguma momentam, jārada tādi apstākļi, kuros bērnam būtu vajadzība pēc komunikācijas ar citiem.

Ieteikumi bērnu runas attīstības sekmēšanai

1. Pedagogam ir jārada tāda vide un apstākļi, kas rada vēlmi un vajadzību komunicēt ar citiem bērniem un pieaugušajiem. Materiāliem ir jābūt dažādiem un brīvi pieejamiem.
2. Skolotājas un auklītes runai jābūt skaidrai, jo bērns šajā vecumposmā ir atdarinātājs. Mācību procesā skaidri izrunāt vārdus, ko bērns pasaka nepareizi.
3. Spēlēm un rotaļām ir jābūt atbilstoši bērna spējām un attīstībai. Jāņem vērā katra bērna individuālā attīstība, rotaļas jāpielāgo bērna spējām un attīstības līmenim.
4. Pedagoģiskajā procesā ieviest vairāk rotaļu un spēļu. Ar to palīdzību bērns apgūst vai nostiprina zināšanas par konkrētu tēmu. Dot iespēju bērniem darboties vairāk pašiem, nepiespiesti.
5. Sadarboties ar bērnu vecākiem – informēt tos par bērna attīstību, darbībām ko vecāki var veikt mājās kopā ar bērnu veiksmīgākai bērna runas un valodas attīstībai.
6. Spēlēs vai rotaļās jārada bērniem kāds pārsteiguma moments. Tas ieinteresēs bērnus pievērstiem rotaļai.
7. Izmantot košus, bērniem interesantus un saprotamus uzskates materiālus rotaļās un spēlēs.

Izmantotās literatūras saraksts

1. Anspoka, Z., Stangaine, I. (2017). *Bilingvālu bērnu runas izpēte: Veltas Rūķes – Draviņas pētījumi un projekta ‘‘Latviešu valodas monolingvālā un bilingvālā apguve: rīki, teorijas un lietojums’’ rezultāti. Bērnu valoda Latvijā 21.gadsimtā. III. Rīga: Zinātne.*
2. Bāra, A. (2016). *Runā ar mani māmiņ.* Rīga: Zvaigzne ABC.
3. Blahey, L. (2021). *The Power of Play:6 Benefits for Child Development.* Edmonton. Retrieved from <https://www.epl.ca/blogs/post/importance-of-play-for-kids/>
4. Brice, B. (2016). *Pirkstiņu rotaļas.* Rīga: Izdevniecība RaKa.
5. Brice, B. (2019). *Kociņu spēles.* Rīga: Izdevniecība RaKa.
6. Clemens, L., Kegel, C. (2020). *Unique contribution of shared book reading on adult-child language interaction.* Cambridge: Cambridge University Press
7. Deivisa, S. (2020). *Montesori mazulis.* Rīga: AS Latvijas mediji
8. Dzintere, D., Stangaine, I., Augstkalne, D. (2014). *Bērna komunikatīvās kompetences attīstība.* Rīga: Izdevniecība RaKa.
9. Dzintere, D., Stangaine, I. (2007). *Rotaļa – bērna dzīvesveids.* Rīga: Izdevniecība RaKa
10. Dzintere, D., Stangaine, I. (2007). *Rotaļa – bērna dzīves prasmju sekmētāja.* Rīga: Izdevniecība RaKa.
11. Evie, L. (2023). *Environmental Influences on Child Development/Factor&Example.* Retrieved from <https://study.com/learn/lesson/environment-child-growth-development-factors-impact-examples.html>
12. Fišers, R. (2005). *Mācīsim bērniem mācīties.* Rīga: Izdevniecība RaKa.
13. Golubina, V. (2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata.* Rīga: SIA Izglītības soļi.
14. Helmiga, H. (2006). *Montesori pedagoģija.* Rīga: Apgāds Jumava.
15. Irbe, A., Lindenberga, S. (2015). *Bērns runāt mācas ģimenē.* Rīga: Izdevniecība RaKa.
16. Irbe, A., Lindenberga, S. (2017). *Bērns runāt mācas ģimenē.* Rīga: Izdevniecība RaKa.
17. Kalvāns, Ē. (2018). *Attīstības psiholoģija.* Rēzekne: Rēzeknes tehnoloģiju akadēmija.
18. Kaņepēja, R., Gaugere, Z. (2012). *Ceļā uz skolu. Bērnu sagatavošana pamatizglītības ieguvei. Autoru kolektīvs.* Rīga: Zvaigzne ABC.
19. Kristapsons, S. (2014). *Zinātniskā pētniecība studiju procesā.* Rīga: Biznesa augstskola Turība.
20. Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca, (2011). Jelgava: Jelgavas tipogrāfija.
21. Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, (2000). Rīga: Zvaigzne ABC.
22. Psiholoģijas vārdnīca. (1999) Rīga: Mācību grāmata
23. Puškarevs, I. (2001). *Attīstības psiholoģija.* Rīga: Izdevniecība RaKa.

24. Sebre, S., Miltuze, A. (2022). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.
25. Skola2030. (2020). *Bērns mācās rotaļājoties*.
26. Stai, S. (2020). *Lekens betydning for læring og utvikling*. Retrieved from [Lekens betydning for læring og utvikling - Pedagogisk arbeid - NDLA](#)
27. Tomele, G. (2022). *Bērna valodas attīstības veicināšana un valodas traucējumu korekcija Montessori pedagoģijas aspektā*. Promocijas darbs. 291pp.
28. Stangaine, I. (2014). Pirmsskolas vecuma bērna dialogrunas attīstība rotaļās. Pomocijas darbs. (Rīgas pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija, Rīga, Latvija).
29. Stangaine, I. (2015). Bērna dzīvesdarbība rotaļā. *Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā*. Rīga: RaKa, 24. – 61, lpp.
30. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.
31. Tūbele, S. (2019). *Valodas traucējumu novērtēšana*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
32. Vorda, S. (2017). Mazais runā. Baby Talk programma. Rīga: Zvaigzne ABC.
33. Алексеевич, В. (2020). *Речь и язык. Функции речи*. Белорусский государственный педагогический университет.
Доступный: www.bspu.by/blog/Polikarpov/article/lection/rech-i-yazyk-funkcii-rechi
34. Глухов, В.П. (2005). Основы психолингвистики: учеб. пособие для студентов педвузов. Москва: АСТ: Астрель. 40 страниц

Pielikums

1.pielikums. *Pirkstiņrotaļas un tautasdziesmas*

<p>Tipu tapu, tipu tapu, Pirksti iet pa baltu lapu. Žvīku žvāku, zvīku žvāku, Arī es tā zīmēt māku (Brice, 2016).</p>	<p>Ar pirkstiem tipina pa kāju no augšas uz leju. Abas rokas kopā kustina no vienas uz otru pusi, rāda uz sevi.</p>
<p>Mīcām, mīcām mīkliņu, Cepam, cepam maizīti. Vienu lielu, vienu mazu, Gardu, gardu kukuli. (<i>Latviešu tautasdziesma</i>)</p>	<p>Ar dūrēm atdarina mīklas mīcīšanu. Ritmiski sit plaukstas. Rāda lielumu. Glauda vēdaru (<i>Brice, 2016</i>)</p>
<p>Divi gaiļi, dziedātāji, Knābā graudus vakarā; Lielus graudus, Mazus graudus, Visus graudus vēdarā! (<i>Latviešu tautasdziesma</i>)</p>	<p>Ar pirkstiem izveido “knābīšus”, “knābā” pa grīdu. Rāda lielus vai mazus graudus. Glauda vēdaru (<i>Brice, 2016</i>)</p>
<p>Visi kopā nākam, Jauki dienu sākam. Mīļi visiem pasmaidām, Labu rītu pasakām!</p>	<p>Atdarina soļošanu. Sasit plaukstas. Pieliek rādītājpirkstu pie vaigiem. Māj ar abām rokām.</p>
<p>Lieli gaida, mazi gaida, Visi gaida vasariņu; Puisīši un meitiņas Dies basām kājiņām. (<i>Latviešu tautasdziesma</i>)</p>	<p>Ar rokām rāda lielumus – rokas paceļ augšā, tad nolaiž. Sasit plaukstas un viegli dipina kājas. (<i>Brice, 2016</i>)</p>
<p>Mārīte pa roku lien, Augšup, augšup, augšup vien! Piesit savām kājiņām, Žvikts – uz savām mājiņām! (<i>I.Bērza</i>)</p>	<p>Ar labās rokas četriem pirkstiem “tipina” tā pat kā mārīte pa kreiso roku augšup. Viegli piesit labās rokas pirkstus pa kreiso roku. Sasit plaukstas un paslēpj rokas aiz muguras. (<i>Brice, 2016</i>)</p>

2.pielikums. Attēlu kartītes ar darbībām

Mazās kājiņas

Dalībnieku vecums: no 2-3 g.v.

Dalībnieku skaits: 1-15.

Vieta: jebkura.

Nepieciešams: divi lieli ritma kociņi katram rotaļas dalībniekam.

Rotaļas norise. Bērni sēž uz grīdas puslokā iepretim skolotājam. Skandējot skaitāmo pantu, bērni izpilda aprakstā minētās darbības ar ritma kociņiem.

Kājiņas, kājiņas, kā jūs nācāt mājās? *Šūpo paceltus ritma kociņus*
Tap-tap, tap-tap, *Ar ritma kociņiem runas ritmā*
Tap-tap, tap-tap! *‘iet’ pa grīdu, mazliet piesitot*
Kājiņas, kājiņas, kā jūs paskrējāt? *Šūpo nedaudz pacetus ritma kociņus*
Tap-tap, tap-tap, *Ar ritma kociņiem atdarina*
Tap-tap, tap-tap! *runas ritmu, ‘paskrien’ pa grīdu*
Kājiņas, kājiņas, kā jūs dejojāt? *Šūpo paceltus kociņus*
Trallā-hop! Trallā-hop! *Ar kociņiem atdarina dežošanu:*
Trallā-hop! Trallā-hop! *piesit abus kociņus reizē pa grīdu, tad*
pamīšus ieslīpi paceļ vienu, tad otru kociņu
Kājiņas, kājiņas, vai jūs nogurāt? *Šūpo paceltus kociņus*
Jā! Jā! Jā! Jā! *Kociņus horizontāli rullē pa grīdu*
(B.Brīce)

Ripo, bumbiņ!

A. Rumbaja

B.Brīces latviskojums

Taktsmērs 2/4

1. Ripo, ripo bumbiņ, ripo, ripo, bumbiņ, ripo, ripo, bumbiņ, un tad apstājies!
2. Lēkā, lēkā, bumbiņ, lēkā, lēkā, bumbiņ, lēkā, lēkā.
3. Griezies, griezies, bumbiņ, griezies, griezies, bumbiņ, griezies, griezies.
4. Pašūpojies, pašūpojies, bumbiņ, pašūpojies, pašūpojies, bumbiņ, pašūpojies, pašūpojies.

Darbība. Mazie bērni darbojas ar vidēja izmēra bumbām atbilstoši tekstam: ripina pa grīdu; ar bumbu rokā lēkā, griežas; beigās to šūpo rokās.

GALVOJUMS

Es, Agnija Mūrniece, apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā. Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors: Agnija Mūrniece

Datums 16.05.2024.